

Beleidskader Vrijheid Van oorlog naar vrijheid

**Herdenken om vrijheid te vieren,
koesteren, eren, beleven en omarmen**

 provincie
Gelderland

Inhoud

Samenvatting	3
1 Waarom een beleidskader Vrijheid?	5
2 Onze ambitie	7
3 Uitgangspunten	9
4 Onze rol	11

Dit document betreft een publieksversie. Het is een toegankelijke samenvatting en vormgegeven versie van het door Provinciale Staten op 17 december 2025 vastgestelde beleidskader Vrijheid. De inhoud is redactioneel bewerkt om de leesbaarheid voor een breed publiek te vergroten. De officiële besluitvorming heeft plaatsgevonden op basis van de originele stukken. Aan deze publieksversie kunnen geen rechten worden ontleend. In geval van verschillen of interpretatievragen gelden de officieel vastgestelde documenten.

Samenvatting

Tussen september 1944 en mei 1945 was Gelderland het toneel van de bevrijdingsstrijd in Nederland. Grote militaire operaties, zoals Operatie Market Garden, de Slag om Arnhem en de Waaloversteek, trokken diepe sporen door de provincie. Steden en dorpen werden zwaar getroffen door bombardementen, evacuaties en de onderwaterzetting van delen van de Betuwe.

Gelderland is negen maanden lang het toneel geweest van zware strijd en ingrijpende oorlogservaringen die het leven van duizenden mensen bepaalden. Deze geschiedenis vormt een belangrijk onderdeel van de identiteit van de provincie en vraagt om blijvende aandacht en duiding.

Het doel is om de gebeurtenissen uit deze periode inzichtelijk en betekenisvol te houden voor huidige en toekomstige generaties. Door te blijven herdenken, de vrijheid te vieren en de verhalen te delen, draagt de provincie bij aan bewustwording over de waarde van vrijheid.

1 Waarom een beleidskader Vrijheid?

Na de kroonmomenten van 75 en 80 jaar bevrijding willen we de aandacht voor vrijheid en herdenken vasthouden. ‘Vrijheid is niet vanzelfsprekend’ was het leidende principe van de programma’s tussen 2019 en 2025, en is vandaag de dag nog steeds van grote betekenis. De actuele conflicten, zoals de oorlog in Oekraïne en het Midden-Oosten, onderstrepen dagelijks het belang van vrijheid en de impact van oorlog op een samenleving.

Uit het Nationale Vrijheidsonderzoek van 2025 blijkt dat een grote meerderheid van de deelnemers de Nationale Herdenking op 4 mei belangrijk of zeer belangrijk vindt (80%). Tegelijkertijd denkt een groeiend aantal mensen (69%) dat we vergeten hoe belangrijk vrijheid is, en vindt 70% dat onze vrijheid steeds minder vanzelfsprekend wordt.

(bron: Nationaal Vrijheidsonderzoek 2025)

In dit beleidskader staat het strategische beleid ten aanzien van de thema’s herdenken en vrijheid. Het bestaande kader en programma liep in de zomer van 2025 af. De eerdere provinciale programma’s binnen dit thema zijn in nauwe samenwerking met de verschillende vrijheidsregio’s binnen Gelderland ontwikkeld en uitgevoerd. Hierop willen we met dit beleids-

kader voortbouwen. Dit is ook de wens van de verschillende vrijheidsregio’s zelf: zij geven aan doorlopend aandacht te willen besteden aan de Tweede Wereldoorlog en het thema vrijheid.

Dat er behoefte is aan meer doorlopende activiteiten rondom het thema blijkt ook uit de aangenomen moties 24M130, waarin Gedeputeerde Staten worden verzocht om ook in de ‘interlustrumjaren’ verspreid over de provincie het houden van bevrijdingsactiviteiten in Gelderland, met de nadruk op de kleinschalige activiteiten, mogelijk te maken, en motie 25M54, waarin Gedeputeerde Staten verzocht wordt voor elk van de jaren 2025, 2026 en 2027 het gevraagde bedrag van €60.000,00 toe te kennen aan de Airborne Freedom Run en Bridge to Liberation. En tot slot motie 25M128 waarin Gedeputeerde Staten worden verzocht om de jaren 2028 en 2029 op een vergelijkbare wijze in te vullen als 2026 en 2027.

Bij dit beleidskader hoort een Gelders programma, waarin Gedeputeerde Staten de kaders omzetten naar uitvoering. In dat programma staat wat we concreet gaan doen in de komende periode.

2 Onze ambitie

Als provincie willen wij het vrijheidsverhaal over de Tweede Wereldoorlog in Gelderland zichtbaar, actueel en blijvend relevant houden. Niet alleen als een terugkerend herdenkingsmoment, maar als een doorlopende maatschappelijke opdracht. We zetten hierbij herdenken centraal als middel om vrijheid te vieren, koesteren, eren, beleven en omarmen. Deze vijf waarden vormen de leidraad voor onze inzet op het thema vrijheid.

Door het bevorderen van het bewustzijn over de waarde van vrijheid willen we deze doelen realiseren. We vieren vrijheid via publieke evenementen en herdenkingen, koesteren het erfgoed en de verhalen die onze geschiedenis vormen, en eren de veteranen die zich hebben ingezet voor vrijheid. Vrijheid wordt beleefd via educatie, herinneringstoerisme en publieksactiviteiten, en we omarmen vrijheid als gedeelde waarde in een inclusieve samenleving. Zo geven we herdenken betekenis in het heden en bouwen we aan een toekomst waarin vrijheid blijvend wordt gewaardeerd.

We hebben binnen deze ambitie bijzondere aandacht voor jongeren, omdat de Tweede Wereldoorlog door het verstrijken van de tijd steeds verder van hen af komt te staan. De generatie die nog persoonlijke herinneringen heeft aan de Tweede Wereldoorlog verdwijnt langzaam. Naarmate de afstand tot

deze periode groter wordt, wordt het des te belangrijker om deze verhalen, gekoppeld aan het heden, door te geven aan jongere generaties en daarbij ook de ervaringen van nieuwe veteranen te betrekken.

De Tweede Wereldoorlog speelt een belangrijke rol in de Gelderse geschiedenis. Daarnaast hebben we een sterke band met defensie door de aanwezige militaire infrastructuur in Gelderland. Daarom willen we historische momenten uit de Tweede Wereldoorlog gebruiken als basis voor een programma. Ze vormen een aanleiding om samen in gesprek te gaan over actuele thema's. Denk aan de impact van oorlog, vrijheid en onvrijheid, vluchten en migratie, onderdrukking en uitsluiting, veteranen en militaire inzet, democratie en de opkomst van een dictatuur.

Zo zorgen we ervoor dat het belang van vrijheid, de impact van oorlog en vrede en het verhaal van de Tweede Wereldoorlog blijvend aandacht krijgen.

Strategische doel

We bevorderen het bewustzijn over de waarde van vrijheid, zodat inwoners van Gelderland ook in 2045 het belang van vrijheid blijven erkennen.

3 Uitgangspunten

Binnen onze ambitie staat de Tweede Wereldoorlog centraal. In Gelderland is deze oorlogsgeschiedenis op veel plekken nog fysiek zichtbaar. Denk aan historische gebeurtenissen op Gelderse grond zoals de capitulatie van de Duitse troepen in Wageningen en Operatie Market Garden. Onze provincie kent talloze plekken en verhalen die de oorlog tastbaar maken zoals musea, herdenkingslocaties, routes en publieksactiviteiten.

Het 'herinneringstoerisme' groeit zichtbaar in Gelderland. Herdenken heeft dus niet alleen maatschappelijke, maar ook economische waarde. Door deze verhalen te koesteren en te delen, versterken we ons erfgoed.

Ook gebeurtenissen elders in de wereld hebben invloed gehad op de Gelderse samenleving. Na de onafhankelijkheid van Indonesië keerden veel Nederlanders weer terug naar Nederland. Ook veel Indo-Europeanen en Molukkers vestigden zich in Gelderland, vooral in steden als Arnhem, Apeldoorn, Ede en Nijmegen. Deze gemeenschappen brachten naast hun eigen cultuur ook herinneringen en trauma's mee vanuit bijvoorbeeld de Japanse interneringskampen naar Gelderland.

Allerlei verschillende herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog, verhalen van verzet, onderduik, evacuatie en bevrijding zijn door al deze gebeurtenissen diep verweven met de Gelderse identiteit. Ze maken deel uit van ons culturele DNA.

Onze provincie telt ook nu nog belangrijke kazernes en oefenterreinen. Deze voorzieningen zijn en worden nog steeds gebruikt voor NAVO-vredesmissies. De inzet van nieuwe veteranen, die vanuit Gelderland deelnemen aan internationale vredesmissies, erkennen en eren we vanwege hun inzet voor vrede, veiligheid en vrijheid. Hun ervaringen en verhalen verbinden het verleden met het heden en omarmen we dat vrijheid geen vanzelfsprekendheid is. Door veteranen met inwoners in dialoog te brengen, versterken we het maatschappelijk bewustzijn en dragen we bij aan een inclusieve herinneringscultuur waarin zowel historische als actuele inzet voor vrede en veiligheid wordt gewaardeerd.

Het gezamenlijk herdenken van de gebeurtenissen rondom de Tweede Wereldoorlog, maar ook het vieren van vrijheid, verbindt ons als inwoners van Gelderland. Ontmoetingen dragen bij aan wederzijds begrip, verbinding en daarmee aan een inclusievere en minder gepolariseerde samenleving. Als provincie voelen wij daarom een verantwoordelijkheid. We willen deze verhalen, in relatie tot het heden, beleefbaar houden voor toekomstige generaties.

4 Onze rol

Gelderland kent vijf vrijheidsregio's. Deze regio's zijn ontstaan uit een gedeelde ambitie van provincie en gemeenten om vrijheid als kernwaarde sterker te verankeren in de samenleving. Deze samenwerking zorgt ervoor dat de diversiteit van Gelderse oorlogsgeschiedenis zichtbaar blijft, en dat vrijheid niet alleen herdacht maar ook beleefd en besproken wordt, met oog op de toekomst.

De regionale samenwerkingsverbanden in het Rivierengebied, de Airborne Region, de Veluwe, het Rijk van Nijmegen en de Achterhoek/Liemers worden door alle betrokkenen positief gewaardeerd, zowel qua vorm als slagkracht. Als middenbestuur willen we deze regio's ondersteunen bij het bundelen van hun krachten en hen stimuleren om te kiezen voor samenwerking in plaats van concurrentie. Daarbij kiezen we voor een stimulerende rol, gericht op zowel bestaande als nieuwe initiatieven.

Hiervoor stellen we een subsidieregeling op voor regionale projecten en gericht zijn op de thema's herdenken en vrijheid in relatie tot de Gelderse geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. We monitoren jaarlijks het aantal projecten

dat is uitgevoerd binnen de regeling en hoeveel mensen de verschillende projecten hebben bereikt. Zodat we zo nodig tijdig kunnen bijsturen.

We willen daarnaast stimuleren dat diverse evenementen en activiteiten in de regio's goed op elkaar worden afgestemd, zowel qua planning als inhoud. Daarom faciliteren we als provincie ondersteuning en kennisuitwisseling tussen de verschillende initiatieven en subsidieaanvragen, onder meer door de inzet van menskracht. Vanuit onze overkoepelende rol en de inzichten die we via de subsidieaanvragen opdoen, kunnen we inhoudelijke verbindingen leggen, initiatiefnemers samenbrengen en zorgen voor focus, kwaliteit en uitwisseling.

Om de impact te meten op de bewustwording onder mensen in Gelderland, voeren we elke vijf jaar een onderzoek uit in de lijn van het Nationaal Vrijheidsonderzoek. Hierin meten we indicatoren zoals de mate van draagvlak voor herdenken en vieren, de deelname aan activiteiten, motieven voor herdenken en eventueel media-aandacht. Zo monitoren we de bewustwording van het belang van vrijheid onder inwoners van Gelderland.

Provincie Gelderland

Markt 11

6811 CG Arnhem

Postbus 9090

6800 GX Arnhem

026 359 99 99

provincieloket@gelderland.nl

www.gelderland.nl